

Jak správně citovat

Seminární práce obvykle nevisí ve vzduchoprázdnu, ale využívá informace, argumenty nebo názory získané z dalších zdrojů. Dobrá práce s odkazy na literaturu a citacemi je nejen klíčovou součástí autorské etiky a formálních publikačních zásad, ale dokonce nám ji ukládá i zákon. Než svoji seminárku odevzdáte, přesvědčte se proto, že je dokonalá i v tomto směru. Poradíme vám, jak na to.

Proč vlastně citujeme?

Správným citováním a odkazováním na zdroje ukážete, že jste se **seznámili s relevantní literaturou k tématu**, umíte si ji vyhledat, nastudovat a poznatky z ní prezentovat. Jedná se o dovednost, kterou by měli zvláště vysokoškolští studenti bez problému ovládat. Tímto způsobem se také ukáže, do jaké míry je práce **původní**, nebo jen opakuje něco, co již bylo řečeno jinde.

Necitujeme samozřejmě ale jen kvůli tomu, aby učitelé věděli, že jsme se zorientovali v literatuře a naše práce má vlastní přínos. Pokud bychom neuváděli své zdroje a správně necitovali, dopouštíme se **plagiátorství** – vydávání cizích myšlenek či výsledků výzkumu za vlastní. Není to jen etický prohřešek, ale i porušení autorského zákona. Citováním také ukážete, na jaké autory a texty navazujete, které kritizujete a podobně, a umožníte tím **čtenáři dohledat** si přejaté informace a **ověřit** jejich správnost.

Proč se naučit citovat včas?

Zpočátku se vám může citování a sestavování seznamu literatury zdát složité a zdlouhavé. Na střední škole se citování ne vždy vyžaduje, ale na vysoké škole už je považováno za **samozřejmost** (často bez vysvětlování, jak při něm máte vlastně postupovat). Čím dříve si základní pravidla osvojíte, tím lépe. Při psaní absolventské práce budete mít spoustu jiných starostí než odhalovat taje a nástrahy citací. A pokud vše zvládnete už na **střední škole**, máte vyhráno.

Co je třeba vědět a umět, abyste správně citovali?

1. Co se cituje a co ne

Abyste mohli správně citovat, potřebujete předně vědět, co je třeba ocitovat a co ne. Platí, že se **necitují** poznatky a myšlenky, k nimž jste dospěli **sami**, a **všeobecně známá fakta**. Problém může dělat zvláště odlišení toho, co je všeobecně známé. Do této kategorie je řazeno vše, co spadá do **všeobecného vzdělání**, a **základy** daného **oboru**, ke kterému se text vztahuje. Pokud ale převezmete doslovně celou část textu, která se týká všeobecně známých faktů, citovat již musíte.

- *Pokud napíšete, že druhá světová válka probíhala v letech 1939 až 1945, jedná se o všeobecně známý fakt. Pokud ale doslovně převezmete například z internetové encyklopedie celý odstavec s touto informací, citovat už musíte.*

Studentům dělá nejvíce potíže rozeznat, co patří mezi základní poznatky oboru (Šanderová 2007). Protože základy obsahují úvodní učebnice, příručky či slovníky, obvykle se doporučuje tento typ zdrojů necitovat.

- *V tomto článku například necitujeme zdroje u důvodů citování, protože jde o obecně známé a platné skutečnosti a nejedná se o doslovně přejatou část cizího textu. Naopak citujeme zkušenosti konkrétní vyučující a autorky (J. Šanderové), protože zde se o všeobecně známou skutečnost nejedná.*

Nezapomeňte, že u přejatých **obrázků, grafů, tabulek** apod. je třeba také řádně uvádět zdroje.

2. Jak citovat?

Samotné citování má **dvě složky**: jednak musíte správným způsobem uvést přejatý text, jednak odkázat na jeho zdroj.

Existují dva základní způsoby, jak využít ve svém textu cizí informace či myšlenky: **citace** a **parafráze**. V **citaci** uvádíte doslovné znění svého zdroje a dáváte ho do uvozovek. **Parafráze** je naopak volným zopakováním myšlenek a do uvozovek se nedává. Pro obě ale platí, že je třeba původní text reprodukovat **přesně**. Tedy v citaci opravdu doslova a v parafrázi dodržet význam. Nezapomeňte také zachovat původní kontext citace či parafráze.

Citace

- *„Pro studenty nejobtížnější, pro odborníka však zcela snadné, je rozhodnout, co patří k obecně užívaným nebo známým zjištěním, koncepcím a faktům v rámci oboru, jež studují.“ (Šanderová 2007)*

Parafráze

- *Pro studenty je nejobtížnější rozeznat, co patří k základům studovaného oboru. (Šanderová 2007)*

Zároveň je třeba v textu dodat **odkaz na zdroj**. Konkrétní způsob odkazování na literaturu upravují jednotlivé **citací normy**, kterých existuje velké množství. Pokud vám vyučující přesně normu nezadá, výběr je na **vás**. Jen pamatujte, abyste jednu normu dodržovali **v celém textu**. Dále se podrobněji podíváme jen na jednu z norem, **ISO 690 (ČSN ISO 690 Bibliografické citace. Obsah, forma a struktura)**, která je v České republice rozšířená.

Jak na citace s ISO 690?

Stejně jako při citování obecně, tak i při odkazování na literaturu můžeme rozlišit dvě části. Jednou je **odkaz** na zdroj bezprostředně za přejatou pasáží, druhou plná **bibliografická citace** zdroje v seznamu literatury.

1. Odkazy

Odkazy v textu slouží pro základní identifikaci zdroje, z něž se v citaci nebo parafrázi čerpá.

Citací norma ISO rozlišuje tři způsoby **odkazování na zdroje**:

1. **Odkaz přímo v textu (první prvek a datum)**: v tomto případě uvedete odkaz na zdroj do okrouhlých závorek přímo za parafrázi nebo citaci. Odkaz obsahuje první prvek

bibliografického záznamu (obvykle **jméno autora** nebo autorů) a **datum vydání**. Pokud první prvek (jméno) zmíníte už v textu, do závorky uvedete jen datum.

- *Jak uvádí J. Šanderová (2007), je pro studenty při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru. / Pro studenty je při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru (Šanderová 2007).*
2. **Číselné odkazy:** za citací nebo parafrází doplníte číslo v horním indexu nebo v závorkách, které odpovídá číslu zdroje v seznamu literatury. Seznam literatury je pak sestaven v pořadí, které odpovídá pořadí odkazů na zdroje v textu (tedy ne abecedně). Pokud na různých místech odkazujete na jeden zdroj, používáte stále stejné číslo jako v prvním odkazu.
 - *Pro studenty je při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru.¹ V seznamu literatury pak bude na prvním místě figurovat příslušná bibliografická citace.*
 3. **Průběžné poznámky:** za citací nebo parafrází opět doplníte číslo v horním indexu nebo v závorkách, které se nyní vztahuje k číslu poznámky pod čarou (poznámky přitom mohou být umístěny na odpovídající stránce, na konci kapitoly nebo na konci celého textu). V poznámce pod čarou uvedete buď odkaz v podobě jména autora a plného názvu, nebo rovnou celou bibliografickou citaci. Pokud na jeden zdroj takto odkazujete víckrát, vytvoříte vždy novou poznámku.
 - *Pro studenty je při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru. ¹ Příslušná poznámka pod čarou bude obsahovat odkaz na zdroj nebo rovnou plnou bibliografickou citaci.*

Záleží jen na vás, který způsob použijete. Opět ale platí, že jakmile se pro jeden rozhodnete, musíte ho dodržet v celém textu.

Čísla stránek ve všech případech můžete uvést, ale nemusíte. Pokud je uvádět chcete, připojte k odkazu zkratku „s.“ a příslušné číslo strany. Ačkoli to není povinnost, je dobré čísla stran uvádět, aby si čtenáři mohli případně původní text snáze dohledat.

- *Jak uvádí J. Šanderová (2007, s. 88), je pro studenty při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru.*

Pokud užíváte metodu odkazů přímo v textu a dva a více dokumentů se **shodují** v autorovi i roce vydání, rozlišíte je v abecedním pořadí dále malými písmeny (a, b...) psanými hned za rokem (např. 2006a, 2006b) a totéž doplníte i do seznamu literatury.

Co dělat v případě **dvou bezprostředně po sobě následujících odkazů na stejný zdroj**? Pokud používáte metodu číselných odkazů, jednoduše použijete i podruhé stejné číslo. Pokud naopak pracujete s metodou průběžných poznámek nebo odkazů přímo v textu, můžete druhý odkaz zopakovat nebo místo něj použít zkratku „ibid.“, případně „ibidem“ nebo také „tamtéž“. Jakmile je ale mezi dva odkazy na stejný dokument umístěn odkaz na jiný zdroj, tyto výrazy se nepoužívají.

- *Jak uvádí J. Šanderová (2007, s. 88), je pro studenty při citování neobtížnější rozhodnout, co patří mezi základní poznatky oboru. Jsou proto při odkazování ledabylí nebo naopak odkazují na každou trivialitu (tamtéž, s. 87).*

2. Seznam literatury – bibliografické citace

Nakonec zbývá sestavit seznam literatury, tedy tzv. **bibliografických citací** zdrojů. Na rozdíl od odkazů, jejichž úkolem je základní identifikace zdroje, obsahuje bibliografická citace údaje pro jeho úplné určení.

Podobu bibliografických citací nejčastějších typů zdrojů si můžete prohlédnout níže.

Seznam se sestavuje buď **abecedně** (metoda prvního prvku a data, metoda průběžných poznámek) nebo v pořadí, v jakém jste na zdroje v textu odkazovali (metoda číselných odkazů). Pokud už odkazy v textu uvádějí všechny základní prvky bibliografické citace, seznam literatury se dělat nemusí.

Bibliografická citace se skládá vždy ze **základních** a **volitelných** prvků. Základní prvky musí být uvedeny vždy, ale jen pokud to umožňuje konkrétní dokument. Např. u některých publikací není možné dohledat autora nebo starší české knihy nemají mezinárodní standardní číslo knihy (ISBN). Volitelné prvky přítomné být nemusí, obvykle o nich rozhodujete sami nebo v souladu s pokyny vyučujícího.

Ve vzorech níže uvádíme jen základní prvky.

Kniha, sborník

Vzor: AUTOR. *Název*. Vydání. Místo: nakladatel, rok. Standardní číslo.

- ŠANDEROVÁ, J. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1 vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-8086429-40-3.

Pokud citujeme **sborník**, na místě autora obvykle uvádíme editora se zkratkou „**ed.**“ v závorce za jménem (případně „**eds.**“, jestliže je editorů více).

- MARADA, R. (ed.). *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-111-6.

Křestní jméno můžete uvést buď plně, nebo ho zkrátit iniciálou (např. ŠANDEROVÁ, J. nebo ŠANDEROVÁ, Jadwiga). **Tituly** se v citacích nepoužívají.

Pokud má váš zdroj **více než jednoho** autora, ale zároveň **méně než čtyři**, uveďte všechna jména. Jestliže má autorů **čtyři a více**, použijte jen první jméno nebo první dvě či tři a další vynechejte. Za poslední uváděné jméno připojte zkratku „**et al.**“ (případně „**aj.**“).

- MATĚJŮ, P., VLACHOVÁ, K., et al. *Nerovnost, spravedlnost, politika: Česká republika 1991 – 1998*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-82-6.

Autorem nemusí být osoba, ale také **organizace**, např. Unesco.

Pokud **nelze** autora v dokumentu ani z jiných zdrojů dohledat, tento prvek vynecháte a na prvním místě bude stát název.

Kapitola z knihy, sborníku

Vzor: AUTOR ČÁSTI PUBLIKACE. Název části publikace. In AUTOR PUBLIKACE. *Název publikace*. Vydání. Místo: nakladatel, rok, umístění části v publikaci.

- monografie: WOODWARD, K. Concepts of Identity and Difference. In WOODWARD, K. *Identity and Difference*. 1. vyd. London: Sage, 1997, s. 8–62.
- sborník s editorem: ALEXANDER, J. Promýšlení „způsobů začlenění“: asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace. In MARADA, R. (ed.). *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 49–71.

Článek v časopise

AUTOR. Název článku. *Název časopisu*, rok, ročník, číslo, strany.

MOŽNÝ, I. Dvě řemesla, stejná řehole. *Sociologický časopis*, 1996, roč. 32, č. 4, s. 495–496.

Elektronické zdroje

Citování elektronických zdrojů je kapitola sama pro sebe a upravuje ho druhá část normy ISO 690, tedy **ISO 690-2** (*ČSN ISO 690-2 Bibliografické citace. Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části*).

Pro zjednodušení uvádíme zjednodušený formát:

AUTOR. Název dokumentu. AUTOR ZDROJOVÉHO DOKUMENTU. *Název zdrojového dokumentu*. [druh nosiče]. Vydání. Místo vydání: vydavatel, datum vydání, datum aktualizace/revize [datum citování]. Dostupnost a přístup. Standardní číslo.

Pokud se některé z prvků citace nehodí nebo nelze je v dokumentu dohledat, vynechejte je.

- Bibliografické citace. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. c2011 [cit. 19. 02. 2013]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Bibliografick%C3%A9_citace&oldid=7653986.

Tip: Řada internetových portálů vám nabídne automatické vygenerování citace příslušného dokumentu.

Časté chyby v citování a proč jsou špatně

Chyba	Proč je špatně
V seznamu literatury je uveden bibliografický záznam zdroje, na který se ale v textu neodkazuje. Nebo naopak se v textu odkazuje na zdroj, který chybí v seznamu literatury.	Odkazy a bibliografické citace v seznamu literatury si musí vždy přesně odpovídat!
V textu se neodkazuje na žádné zdroje, přesto následuje seznam literatury.	Pokud využíváme ke své práci zdroje, musíme na ně vždy v textu odkazovat!
Odkazy v textu a bibliografické citace v seznamu literatury nemají jednotný formát.	V celém textu je třeba dodržet jednotný způsob odkazování a formát bibliografických citací!
Doslovné citace nejsou v uvozovkách.	Pokud přebíráte text doslova, je třeba ho dát do uvozovek!
Seznam literatury obsahuje zdroje jako: „Internet, Google, Wikipedia, Seznam.“	Vždy je třeba v seznamu dodat úplnou bibliografickou citaci!

Co radíme?

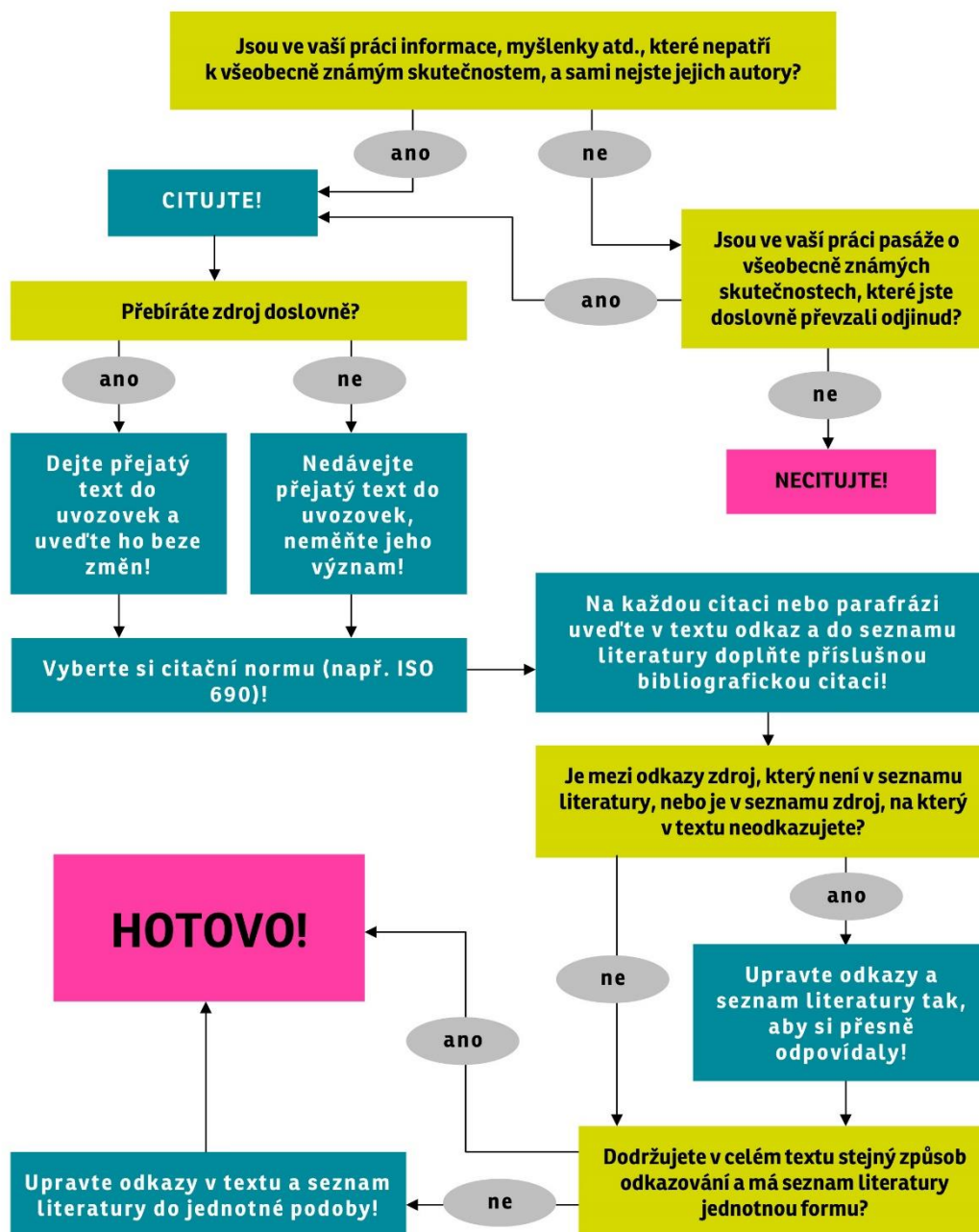
- **Vyvarujte se příliš dlouhých doslovných citací.** Pokud dodržíte všechny náležitosti citací, z formálního hlediska se vám nemůže nic vytknout. Nevypadá ale dobře, pokud ve své práci z velké části jen opisujete cizí text. Lepší než dlouhá citace je také mnohdy parafráze hutněji vystihující hlavní myšlenku.
- **Používejte vždy raději primární zdroje.** Někdy se setkáte s citací ve zdroji, ze kterého čerpáte, a chcete ji převzít. Je to možné, ale doporučuje se spíše jen v případech, kdy nemáte přístup k původnímu zdroji a nemůžete čerpat přímo z něj.
- **Zbytečně nenafukujte seznam literatury.** Chcete, aby váš seznam literatury na první pohled ohromil? Dávejte ale pozor, abyste na vše v seznamu literatury v textu skutečně odkazovali a zda nejsou některé zdroje nadbytečné (např. učebnice).
- **Zkontrolujte si, zda nemáte v odkazech a bibliografických odkazech chyby.** Stejně jako ostatní text by ani citace neměly obsahovat chyby a překlepy, ať už ve jméne autorů, názvu publikace, datu vydání nebo dalších.

Shrnutí na závěr

- Určete, které části vašeho textu je třeba citovat a které ne
- Správně rozlište citace a parafráze, citace dejte do uvozovek
- V citacích a parafrázích reproduktujte původní text přesně
- Vyberte si citační normu a dodržujte ji v celém textu
- U citované nebo parafrázované části dodejte odkaz na zdroj a do seznamu literatury vložte plný bibliografický záznam tohoto zdroje
- Zkontrolujte, zda seznam literatury obsahuje jen to, na co odkazujete, a zda je v seznamu vše, na co odkazujete

datum: 22.02.2013 | autor: Seminárky.cz

Citační rozhodovací strom

seminarky.cz >>